

RAAHEN LÄHIDEMOKRATIAMALLI, ehdotus 4.11.2015

1. Johdanto

Raahen kaupungilla on pitkät perinteet yhteistyöstä ja kylien tukemisesta. Vuonna 1989 Raahen kaupunki osallistui kolmivuotiseen, valtakunnalliseen Sofy (sosiaalisfyysinen yhteissuunnittelu) projektiin. Projektin aikana käynnistettiin kylä/asuinalueiden kehittämissuunnitelmien tekeminen viranhaltijoiden, luottamushenkilöiden ja asukkaiden yhteistyönä. Vuosittain toteutettiin yhden alueen kehittämissuunnitelma ja talousarviossa varattu määräraha käytettiin pääasiassa kyseiselle asuinalueelle. Kehittämissuunnitelmia tehtiin vuoteen 2010 saakka 14kpl. Nykyisin Sofy-määrärahaa käytetään tasapuolisesti aktiivisten asuinalueiden toiminnan tukemiseen. Lisäksi kylien kehittämiseen on varattu määrärahaa Vihannin aluelautakunnan ja Maaseutu- ja aluelautakunnan kautta.

Keväällä 2012 Raahen kaupunki ja Vihannin kunta esittivät asukkailleen neuvottelemansa liittymissopimusluonnoksen kommentoitavaksi. Kylät esittivät silloin kuntien yhteiselle valtuustokokoukselle 23.5.2012, että uudessa Raahessa toteutettaisiin lähidemokratia. Kylät liittivät kannanottoonsa ehdotuksen mallista. Valtuustokokouksen päätöksen mukaan ”Lähidemokratiamallin suunnittelu on hyvä käynnistää kylien esityksen pohjalta. Mutta vasta valmistuneiden suunnitelmien ja mahdollisten muiden alueiden kokemusten pohjalta tiedetään millainen lähidemokratiamalli on syytä - - ottaa käyttöön”. Lähidemokratiamalli kirjattiin kaupungin strategiaan tammikuussa 2014.

Syksyllä 2012 käynnistyi Raahen Kylät ry:n hallinnoima Lähidemokratia-hanke. Hankkeen eräs keskeinen tulos oli, että asukkaiden kuulemiselle ja lähidemokratialle on selvästi tarvetta. Lisäksi jotkin kylät voivat ja ovat valmiit tarjoamaan palveluja paikallisesti yhteisöjen tai yrittäjien järjestäminä. (Lähidemokratia-hankkeen kyläkysely) Esimerkkeinä voidaan mainita mm. kotihoito, lasten päivähoito, nuorisotyö, kirjastopalvelu, urheilu- ja lähiliikuntapaikkojen ja yksityisteiden hoito sekä viheralueiden ja maisemanhoito.

Lähidemokratiamallin työstäminen jatkui kaupunginjohtajan toimeksiannolla ns. Kuke-työryhmässä. Sen tehtäväksi annettiin laatia Raahen kaupungille esitys lähidemokratiasta alkuvuoteen 2015 mennessä. Työryhmään kuului kaupungin viranhaltijoita, luottamushenkilöitä ja kylien sekä Leader-ryhmän edustajia. Työryhmä kokoontui vuoden 2014 alusta kerran kuukaudessa ja se toimi osana valtakunnallista Kuntalaiset keskiöön -hanketta. Hanke on Kuntaliiton, kuntien ja sidosryhmien yhteinen kehittämisprojekti, jonka tehtävänä on toimia monin eri tavoin kuntalaislähtöisen demokratian vahvistamiseksi.

4.11.2015 KUKKE-työryhmä kokoontui tarkentamaan ehdotustaan (ehdotus 10.12.2014), koska työryhmämme oli saanut tiedon hallinnonuudistustoimikunnalta, että ehdotuksessamme ollut neljän Asukaslautakunnan malli ei todennäköisesti toteudu. Neljän Asukaslautakunnan malli on ristiriidassa hallinnon keventämisen kanssa.

2. Miksi tarvitaan lähidemokratiaa ¹⁾

Viime vuosikymmeninä ihmisten yhteiskunnallinen kiinnostus ja aktiivisuus ovat vähentyneet. Tämä näkyy mm. kuntalaisten äänestysinnossa, joka on varsinkin kuntaliitoskunnissa 2000-luvulla laskenut. Seitsemässä kunnassa kymmenestä kuntalaiset kokevat enemmän epäluottamusta kuin luottamusta kuntansa päätöksentekoa kohtaan.

Kuntaliitoskunnissa on entistä vähemmän luottamushenkilöitä ja virkailijoita (Raahessa on Vihannin liitoksen jälkeen 21 valtuutettua vähemmän), jotka käsittelevät hallinnossa ja päätöksenteossa määrällisesti ja painoarvoltaan entistä suurempia asioita. Pienet paikalliset asiat uhkaavat jäädä huomioimatta ja hoitamatta ja kunnan sisäiset alueelliset erot kasvavat.

Paikallisdemokratiaa tarvitaan ja se koskee jokapäiväisiä asioita. On tärkeää, että ihmisiä kuunnellaan, koska he tuntevat alueensa. Lähidemokratia tarjoaa kaupungin virkamiehille ja päättäjille sekä päättävälle toimielimille ajantasaista tietoa. Ennen kaikkea lähidemokratiaa tarvitaan suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa.

Aito kumppanuus asukkaiden ja kunnan päättäjien ja virkamiesten välillä vahvistaa luottamusta, joka on avoimuuden kanssa lähidemokratian keskeisiä asioita.

Myös huoltosuhteen heiketessä tarvitaan hyvinvoinnin turvaamiseksi uusia ratkaisuja, joita lähidemokratia mahdollistaa. Paikallisesti tuotetut palvelut ovat laadukkaita ja kustannuksia säästäviä. Poikkisektoraalinen palvelu mahdollistuu.

1) Ehdotus lähidemokratiasta pohjautuu mm. seuraaviin: kirjallisuus (mm. Ritva Pihlaja ja Svin Sandberg: Alueellista demokratiaa? VVM:n julkaisu 27/2012. Kuntalaiset keskiöön, Työkalupakki, Kuntaliiton julkaisu), seminaarit (Lähidemokratia-hankkeen loppuseminaari 23.3.2013, jossa esitelmöijinä olivat tutkija Ritva Pihlaja ja tri Ilkka Nuotio, Vaasan yliopisto), tutustumismatka Rovaniemen Yläkemijoelle helmikuussa 2013. Kuke-työryhmän järjestämä seminaari Kopsassa, jossa vieraina Rovaniemen ja Suomussalmen kaupunkien edustajia. Lähidemokratia-hanke 2012-2013. Kuke-työryhmä 2014. Valtakunnallinen Kuntalaiset keskiöön –hanke

3. Lähidemokratian keskeisiä periaatteita

Julkisen Osallistumisen Kansainvälisen Järjestön (International Association for Public Participation)

listaamat seitsemän osallistumisen perusarvoa:

1. Kansalaisella tulee olla mahdollisuus sanoa kantansa asioihin, jotka vaikuttavat hänen elämäänsä.
2. Osallistumiseen sisältyy lupaus siitä, että osallistuminen vaikuttaa päätöksiin.
3. Osallistuminen edistää kestäviä päätöksiä, koska päättäjien lisäksi kaikkien osallistujien tarpeet ja intressit tunnustetaan ja niistä keskustellaan.
4. Osallistuminen hakee ja auttaa niitä osallistumaan, joihin vaikutuksia voi kohdistua ja joita päätökset saattavat kiinnostaa.
5. Osapuolten panokset työskentelyyn varmistetaan suunnittelemalla osallistumistavat.
6. Osallistumiseen kuuluu riittävän informaation toimittaminen osapuolille, jotta osallistuminen on mielekästä.
7. Osallistujille kuuluu kertoa, kuinka heidän kannanottonsa vaikuttivat päätöksiin.

Asiantuntijat ¹⁾ korostavat määrättyjä periaatteita, joilla on tärkeä asema lähidemokratiassa.

1. Kylät ja kaupunginosat muodostavat lähidemokratian perusyksiköt. Ne ovat orgaanisesti muodostuneet, alueellisesti rajattuja ja niissä on totuttu yhteistyöhön.
2. Kylien ja kaupunginosien asukkaat ovat asuinalueidensa parhaita asiantuntijoita koskien mitä erilaisimpia elä- mänaloja.
3. Paikallisten toimielimien jäsenten tulee olla paikallisten valitsemia, eivät kunnan luottamuselimiä tai puolueiden.
4. Lähidemokratia tulee rakentaa alhaalta käsin.
5. Lähidemokratia koskee yleensä tavallisia jokapäiväisiä asukkaiden elämään ja elinympäristöön vaikuttavia asioita.
6. Lähidemokratian käytännöt tulee kirjata hallintosääntöihin, koska ne muuten ajan mukaan voivat vesittyä tai unohtua.

Avoimen hallinnon yhteiset periaatteet

1. KANSALAISEN OIKEUDET
Vahvistamme kansalaisten oikeutta tietoon sekä osallistumista yhteisten ratkaisujen ja palvelujen kehittämiseen. Kerromme valmisteltavista asioista jo valmistelun alkuvaiheessa niin, että ratkaisuun on aidosti mahdollista vaikuttaa.
2. AVOIMUUS
Tarjoamme tietoja hallinnon toiminnasta ja hallinnon tietovarantoja tasapuolisesti. Tiedot ovat helposti löydettävissä ja hyödynnettävissä.
3. VASTUULLISUUS
Huolehdimme, että kansalaisten näkemykset ovat valmistelun ja toimeenpanon eri vaiheissa. Kerromme selkeästi etukäteen kuulemisen ja osallistumisen vaiheet, tavoitteet ja rajoitteet. Huolehdimme tarjottavan tiedon oikeellisuudesta ja ajantasaisuudesta.
4. KATTAVUUS
Tarjoamme kaikille kansalaisille mahdollisuutta osallistua asioiden valmisteluun ja kehittämiseen. Käytämme sekä erilaisia perinteisiä toimintatapoja että sähköisiä kanavia osallistumiseen ja tiedon tarjoamiseen.

5. YHTEENSOVITTAMINEN

Valmistelemme asioita yhdessä hallinnon eri toimijoiden kanssa niin, että vältämme valmistelun päällekkäisyydet, erisuuntaisuuden ja sirpaloitumisen.

6. VOIMAVARAT

Luomme avoimen hallinnon organisaatiokulttuurin, jossa meillä on riittävä osaaminen ja voimavarat avoimeen valmisteluun sähköisin ja perinteisin menetelmin.

7. ARVIOINTI JA JATKUVA KEHITTÄMINEN

Arvioimme säännöllisesti avoimen hallinnon toteutumista ja hyödynnämme arvioinnit kehittämistoimenpiteiden suunnittelussa. Onnistumistamme määrittää se, että kansalaiset voivat olla aidosti vakuuttuneita siitä, että heitä on kuultu.

4. Raahen lähidemokratia

Lähidemokratiassa on pohjimmiltaan kyse kaupungin ja asukkaiden välisestä yhteistyöstä. Kaupunkia edustavat päättävät toimielimet ja palvelukeskukset. Asukkaat edustavat itseään joko suoraan tai kylien ja kaupunginosien järjestöjen, yleensä kylä- ja asukasyhdistyksien, kautta. Kyse on kahdesta rinnakkaisesta demokraattisesta instituutiosta, jotka ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa.

Yhteistoiminta toteutuu toisaalta kaupungin (päättävät elimet ja hallinto) ja toisaalta asukkaiden ja asukasyhteisöjen aloitteesta. Kun kaupunki panee asioita vireille, suunnittelee, kehittää, päättää niistä ja panee ne täytäntöön, se ottaa prosessiin mukaan asukkaat ja asukasyhteisöt, joilla taas on oikeus tehdä kaupungille esityksiä koskien niiden elinoloja ja hyvinvointia. Sovitut käytännöt kirjataan kaupungin hallintosääntöihin.

4.1 Asukastapaamiset asukkaiden ja kaupungin välillä

Asukastapaamisissa keskustellaan ajankohtaisista asioista ja kartoitetaan eri alueiden kehittämistoiveita ja -esityksiä. Asukastapaamisia järjestetään alueella eri teemoista tarpeen mukaan. Tilaisuudet ovat avoimia kaikille kuntalaisille ja niihin veloitetaan osallistumaan kaupunkiorganisaatiosta luottamushenkilöitä ja virkamiehiä jokaisesta **palvelukeskuksesta**.

Asukaskokousten lisäksi kehitetään avoimen hallinnon periaatteiden mukaisesti asukkaiden ja kaupungin välistä suoraa yhteydenpitoa.

4.2 Raahen Kylät ry

Lähidemokratian yhteistyöryhmänä toimii Raahen Kylät ry (kylillä tarkoitetaan kyläyhdistyksiä, kylätoimikuntia, asukasyhdistyksiä ym. vastaavia paikallisjärjestöjä). Raahen Kylät ry:n hallitus toimii yhteistyöelimenä Raahen kaupunginhallitukseen päin. Raahen Kylät ry:n hallituksessa on jäseniä yhdeksän, jotka edustavat tasapuolisesti koko Raahen alueen kyliä.

Raahen kaupungin hallituksen alaisena toimii kokopäiväinen henkilö, jonka tehtävänä on huolehtia lähidemokratian toimimisesta käytännössä.

Raahen Kylät ry toimittaa pyynnöstä tarkemman selvityksen organisoitumisesta lähidemokratiassa.